

Premda se sve kompanije zalažu za najviše ekološke standarde, praksa je najčešće drugačija. Investitori nastoje da ostvare veći profit nauštrb životne sredine, dok zemljama EU odgovaraju bliski i jeftini resursi čija bi eksploatacija prljala teritoriju koja ostaje izvan unije U izlaganjima i radovima eminentnih naučnika navedeno je da bi realizacija projekta „Jadar“ vodila ka masivnoj i trajnoj devastaciji prostora, degradaciji zemljišta, šuma, površinskih i podzemnih voda, raseljavanju stanovništva.

Zagađenje životne sredine već dugo ugrožava stanovništvo Srbije, ali je tek politika dovela ekologiju u središte interesovanja – opozicija krivi predstavnike vlasti za devastirajuće efekte prljavih tehnologija, dok potonji uzvraćaju da je cilj neosnovanih optužbi zaustavljanje razvoja Srbije. Politizacija ekoloških tema nije pomogla da se reši nestašica pitke vode u Zrenjaninu, zagađenje arsenom u Boru i epidemijsko zagađenje vazduha u Srbiji, koje odnosi na hiljade života godišnje. Ekologija je u rečniku nevladinih organizacija, ali njihove ciljeve mahom određuju finansijeri. Dolazak moćnih investitora sa istoka i zapada uz nesposobnost da se zaštiti životna sredina mogu nas pretvoriti u zemlju-deponiju gde se zdravlje i živi svet žrtvuju radi zarade. Istovremeno, Evropska komisija ohrabruje investitore da u Srbiji realizuju ekološki upitne projekte kakve ne žele na teritoriji EU.

Predstavnici vlasti pokazuju entuzijazam u pogledu otvaranja novih rudnika. U centru pažnje je mineral jadarit, za koji se tvrdi da će uvećati plate i BDP Srbije. Prema procenama „Gardijana“, tokom planirane 40-godišnje eksploatacije rudnika u Jadru može se dobiti preko šest miliona tona dragocene i tražene borne kiseline kao i preko dva miliona tona litijum-karbonata, o čijem plasmanu postoje različita gledišta. Navodi se da je investitor „Rio Tinto“, kompanija suočena sa optužbama za korupciju, degradaciju životne sredine i nepoštovanje ljudskih prava, u delti reke Kaverong-Jaba ostavila rudarski otpad koji stvara katastrofalnu štetu, dok je u Australiji uništila prastare artefakte kulture Aboridžina. Prema istom izvoru, direktor „Rio Tinta“, Simon Trot izjavljuje da nije ponosan na istoriju svoje kompanije.

U javnosti postoji strah da bi rad multinacionalnih kompanija uz našu hroničnu netransparentnost mogao dovesti do trajnog zagađenja vode, zemljišta i vazduha kakvo nije dopušteno u uređenim društvima. U međuvremenu, investitor je finansirao jedan broj domaćih stručnjaka i angažovao ih na izradi studija potrebnih za početak radova. Početkom godine, predsednik Republike Srbije je aktivno podržavao projekat „Jadar“ govoreći da nema mesta sumnjama, da su opoziciona zalaganja za ekologiju neiskrena, da kampanja protiv „Rio Tinta“ nije u interesu Srbije, i da ga čude protesti protiv projekta „Jadar“. Početkom maja, u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti održan je naučni skup „Projekat Jadar – šta je poznato“. Okupljajući relevantne naučnike, stručnjake, predstavnike javnih vlasti i investitora, skup je pružio mogućnost za konstruktivnu diskusiju. Podatke o projektu izložili su predstavnici investitora i nadležnog ministarstva. U izlaganjima i radovima

eminentnih naučnika navedeno je da bi realizacija projekta vodila ka masivnoj i trajnoj devastaciji prostora, degradaciji zemljišta, šuma, površinskih i podzemnih voda, raseljavanju stanovništva, prestanku održivih poljoprivrednih aktivnosti, i uspostavljanju scenarija permanentnog rizika po zdravlje stanovnika obližnjih sela i grada Loznice. Naučnici zaključuju da bi nastavak nekontrolisane realizacije sličnih projekata bio indikator nesposobnosti društvene zajednice da se predvide i spreče štetne posledice po javni interes. Predsedništvo Akademije inženjerskih nauka Srbije usvojilo je tokom oktobra svoje stavove o realizaciji projekta „Jadar“. Srpski inženjeri ukazuju da je strateška odluka Vlade Srbije o podršci realizaciji projekta iz 2017. godine, kao i podrška države projektu ulaganjem značajnih sredstava u sektoru infrastrukture i saobraćaja doneta i sprovedena bez odgovarajućih nezavisnih stručnih analiza. Inženjeri sagledavaju drastično štetne posledice po društvo i državu i govore da projekat prvenstveno predstavlja rudarsko-hemijski kompleks proizvodnje borata. Navode da još nisu izrađene neophodne studije koje bi utvrdile državnu dobit, gubitke i obaveze, ali se uprkos tome preduzimaju prvi koraci realizacije.

Premda se sve kompanije zalažu za najviše ekološke standarde, praksa je najčešće drugačija. Investitori nastoje da ostvare veći profit nauštrb životne sredine, dok zemljama EU odgovaraju bliski i jeftini resursi čija bi eksploatacija prljala teritoriju koja ostaje izvan unije. U Srbiji ne bi trebalo graditi postrojenja koja ispuštaju zatrovanu vodu i štetne gasove niti podizati deponije koje će vekovima ispirati kiša, dovodeći bor i arsen u zemljište, reke i vode. Zemlje EU nemaju interesa da prime u svoje članstvo zatrovanu Srbiju, jer bi time preuzele odgovornost za veoma skupu sanaciju deponija. Evropski zakoni zabranjuju rad rudnika kakvi zagađuju zemlje-kolonije, i zato bi istu zabranu bez odlaganja trebalo primeniti i u Srbiji.

Evropski ekolozi ukazuju na paradoks zelene agende koja zarad dobijanja litijuma traži uništavanje prirode. Kompanija „Savana“ planira eksploataciju litijuma u Barozu (Portugalija) uz recikliranje otpadne vode, bez ispuštanja vode u okruženje. U Nemačkoj se na Rajni planira postrojenje za izdvajanje litijuma sedam puta izdašnije od Jadara, i to bez ispuštanja otpadne vode i bez deponija jalovine. Zarad očuvanja prirode i ulaska u EU, trebalo bi pratiti primer Nemačke, uz potpuno recikliranje otpadnih voda i uz zabranu toksičnih deponija. U dostizanju takvog cilja, stanovništvo Srbije neće imati mnogo saveznika. Investitori, Evropska komisija i NVO imaju drugačije agende, dok političare uslovljava potreba da osvoje i očuvaju vlast. Uzdajmo se u sopstvenu svest o značaju zajednice i u svoju sposobnost da prepoznamo najvažnije zajedničke ciljeve.

Izvor: politika.rs